

Lapis József

Rosszkor jöttél

Wayne Chapman *A halál havában* című regényének néhány kontextusa

Wayne Chapman *A halál havában* című regénye minden kétséget kizáróan a M.A.G.U.S.-univerzum egyik alapító szövege, a '90-es évek fantasy-kedvelői (és szerepjátékosai) számára pedig a műfaj egyik meghatározó magyar nyelvű példája (Jeffrey Stone *Éj-trilógiája* és John Caldwell *Káosz-ciklusa* mellett¹). Hegedűs Orsolya írja a magyar fantasyról szóló monográfiájában, hogy „túlzás nélkül állítható, hogy Wayne Chapman köpönyegéből bújt elő a magyar fantasy irodalom legnépszerűbb teremtett világa”² – s a Chapman-szövegek között is az állandó főszereplőről, Tier Nan Gorduinról elnevezett Gorduin-ciklus, illetve annak elsőként publikált darabja, a most tárgyalandó regény az, amelyben a világ fikciós alapjai lehelyeződtek és keretei felállítottak.³

A Wayne Chapman szerzői névhez alapvetően az idén, 2020 tavaszán elhunyt Gáspár András író-műfordítót lehet társítani, de valójában a Chapman-regények egy részét szerzőtársával, Novák Csanáddal közösen írta – *A halál havában*t és folytatását, az *Észak lángjait* mindenképpen.⁴ *A halál havában* cím továbbá többféle regényváltozatot takar, hiszen a negyedik kiadásig folyamatosan változásokon, bővítéseken esett át a kézirat. Tanulmányomban az 1994-es, Valhalla Páholy által megjelentetett, „Első, teljes kiadás”-ként megjelölt verziót⁵ használom és hivatkozom – ez a barna

- 1 Mindkét szerzői név mögött Nemes István író, a Cherubion kiadó alapítója áll.
- 2 HEGEDŰS Orsolya, *A mágia szövedéke, Bevezetés a magyar fantasy olvasásába I.*, Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 2012, 64.
- 3 A Moly.hu oldalán a *vicomte* nicknevű felhasználó például ekként fogalmaz, az életrajzi író monogramjával utalva a szerzőre: „G.A. ugyanis egészen egészen elképesztő érzékkel tudta, hogyan kell egy akkor még épp csak formálódó világot megtölteni élettel, történelemmel és legendákkal. Ezt a regényt egyértelműen a világepítés viszi el a hátán, méghozzá olyan könnyedén, ami szerintem több, mint tanítani való.” (<https://moly.hu/konyvek/wayne-chapman-a-halal-havaban>)
- 4 Erről a tényről Gáspár András Wikipedia-oldala is tudósít, de egyéb hivatkozható és informális források is megerősítik. Ehelyütt mondok köszönetet Kodaj Dánielnek és Juhász Viktornak, akik szíves szóbeli közlésekkel segítettek munkámat. Bár a '90-es években még volt valamekkora jelentősége az üzletpolitikailag is motivált álnév-rendszernek a populáris kultúrában, ma már nem számít titoknak, hogy kiket takarnak az angol szerzői nevek. Vö. SOHÁR Anikó, *Az ál-fordítások rövid virágkora* (1989–1995), https://www.academia.edu/7090956/Az_%C3%A1lford%C3%ADt%C3%A1sok_r%C3%B6vid_vir%C3%A1gkora_1989_1995) Ugyanakkor a Foucault-féle szerzői funkciót követve írásomban következetesen a kötetek címlapján szereplő névvel hivatkozom a szerzőkre.
- 5 WAYNE CHAPMAN, *A halál havában*, Bp., Valhalla Páholy, 1994. (A kiadás fordítóként tünteti föl Gáspár Andrást és Novák Csanádot.)

színű, a Boros Zoltán és Szikszai Gábor művészpáros borítóképével ellátott kiadás ugyanis már használja a borítón az ismertté vált M.A.G.U.S., avagy a kalandorok krónikái logót, s tulajdonképpen ez az a könyv, amely a M.A.G.U.S.-szerepjáték 1993-as első kiadása után leginkább ismertté tette Ynev világát az olvasók számára. Az első, 1990-es, az Unikornis kiadó gondozásában megjelent verzió még sokkal inkább szubkulturális jelenség volt, szövege pedig érzékelhetően kezdetlegesebb az 1994-esnél. Bár a későbbi kiadások bővítései, stiláris hangolásai nem nevezhetők jelentéktelennek, ehelyütt az összehasonlító vizsgálatot nem végzem el: ezúttal az emblematikus verzió jelentés-összefüggései között maradunk.⁶

A *halál havában* annak ellenére az egyik legnagyobb hatású Chapman-regény, hogy esztétikai szempontból sem a szerzői életművön, sem a M.A.G.U.S.-univerzumban nem számít a legerősebb szövegnek. Végh Dániel a *Holmiban* megjelent összefoglaló cikke az alábbi módon értékeli:

A magyar fantasy-regények „klasszikusa”, Wayne Chapman (legjobb regénye: *Karnevál*, Valhalla Páholy, 1997) mellett Dale Avery (Nyulási Zsolt: *A renegát*, Valhalla Páholy, 1995), Raoul Renier (Kornya Zsolt: *Acél és oroslán*, Valhalla Páholy, 1994) és Jan van den Boomen (Gáspár Péter: *Morgena könnyei*, Valhalla Páholy, 1998) a magyar fantasy-irodalom négy reprezentatív szerzője, akik minőségben talán a legtávolabb esnek a közhelyes szórakoztató irodalom kategóriától.⁷

Egyetérthetünk azzal, hogy a M.A.G.U.S.-könyvek között a későbbi Gorduin-regények, mint például a *Karnevál*, kiérleltebbnek tűnnek – nem véletlen, hogy monográfiájában Hegedűs Orsolya épp ezt elemzi a ciklusból. Ezeken túl Raoul Renier⁸ történelmi jellegű dark fantasyjeit, illetve Jan van den Boomen⁹ összetettebb, különféle irodalmi zsánerekkel is tudatosabb párbeszédet tartó regényeit érdemes kiemelni úgy, mint a M.A.G.U.S.-sorozat legértékesebb darabjait (az ún. első generációból feltétlenül).

De miben is érhető tetten *A halál havában* hatása? Először is, mint már említettem, a M.A.G.U.S.-univerzumban belül szolgálhatott több szempontból mintaként, részben a szerepjáték számára. A kiadás 80 oldalas függeléke szójegyzékszerűen, címszavakban mutatja be Ynev világának a regénnyel kapcsolatos, de azon túl is mutató számos jellemzőjét, táblázatot közöl Ynev isteneiről és az év hónapjairól. (Ez utóbbiból megtudhatjuk, hogy „a Halál hónapjai” a hideg évszakon belül, Darton¹⁰ Tercében helyezkednek el.) Részben tehát a könyv cselekményének lefolyásából, részben a függelék alapján szerezhethetünk részletes ismereteket az alakuló új világról. Hogy a világ történelmében, geográfiájának, kultúrájának kiépülése a bővülő szerzői gárda, viszont magának

6 A Gorduin-ciklus kronológiájával kapcsolatban ld. a szerző(k) útmutatását az alábbi oldalon: http://www.ynev.hu/cikk/wayne_chapman/ ; https://web.archive.org/web/20101113081057/http://www.ynev.hu/cikk/wayne_chapman/

7 VÉGH Dániel, *A magyar fantasy-irodalomról*, Holmi, 2007/9, <https://www.holmi.org/2007/09/vegh-daniel-a-magyar-fantasy-irodalomrol-jegyzetek>

8 A Raoul Renier szerzői nevet Kornya Zsolt író-fordító használja.

9 A Jan van den Boomen szerzői nevet Gáspár Péter használja. A *Jó széllel toroni partra* című regénye a detektívregény zsánerét ötvözi a fantasyvel, és érdemes lehet kiemelni az *Árnyékfestő* című remekbe szabott novelláját is.

10 Darton a halál istene Ynev egyik – a pyarroni – pantheonjában.

Gáspár Andrásnak az alkotói „szertelensége” miatt sem volt teljesen következetes és koherens, mutatja például a *Csepp és tenger* című regényhez fűzött kiadói jegyzet:

A *Csepp és tenger* a szerző legfrissebb műve, ezért a benne foglaltak csak most illeszthetők – több-kevesebb sikerrel – a M.A.G.U.S. hivatalos időrendjébe. Az adatok összevetésekor derült ki, hogy Mr. Chapman ismét nagyvonalúan bánt bizonyos évszámokkal [...]. További intézkedésig a fenti évszámok az irányadók.¹¹

Ezek a következtelenségek ugyanakkor nem szükségképp csak hibákként olvashatóak, amelyeket a kiadói stratégia igyekezett például az idézett módon helyre tenni. Az újrakiadások, az előzményszövegek (mint például a *Csepp és tenger* vagy a *Toroni vér*-novella) valamiféle „okkultság”, beavatottság hatását is keltették egyrészt azzal, hogy hangsúlyozták, hogy most először olvasható a teljes, részletes kiadás, eddig ismeretlen, de lényeges részletekkel, másfelől azzal, hogy a Gorduin-univerzum bővülésével új, eddig nem ismert eseményekről hullik le a lepel az újabb írásokban. Ezáltal a Chapman-féle Gorduin-mítosz szépen elkezdte fölépíteni magát, az egész vállalkozást valamilyen sejtelmes, titokzatos homályos légkörrel vonva be – az olvasó szerencsésnek érezhette magát, ha hozzájuthatott a kirakós egy újabb darabjához. Végh Dániel kiemeli, hogy a „fantasy-regények szerkezetének legfőbb jellegzetessége, a szorosan vett történetet körülvevő szövegelemek (az ún. paraszövegek) nagy száma a klasszikus populáris műfajokéhoz hasonlítható. Fordítás látszatát felkeltő elő- és utószók, idegen szavakat magyarázó és háttérinformációkat közlő függelék, alcímek és mottók különösen a fikciós és a történelmi regény határán egyensúlyozó népszerű művekre jellemzők, amint a főhős élettörténetét több kötetben át követő epizódok, folytatások is innen lehetnek ismerősek.”¹² Tegyük ehhez hozzá, hogy egy fiktív univerzum kialakulása kerülhet olyan fázisba, amikor egy fikciós mű a történelmi regényekhez hasonló módon viszonyul az adott világ – számos különböző helyről, szabálykönyvekből, kompendiumokból, világleírásokból – megismerhető históriájához.

A *Toroni vér* című elbeszélés felvezetőjeként például az alábbi szerzői jegyzetet olvashatjuk:

a „*Toroni vér*” az Ynev-regények „utólagos előzményei” közé tartozik. [...] [A] múltban ténykedve azokat az eseményeket részleteztem, melyek a Gorduin-ciklusban csak utalásokként jelennek meg, de elég fontosak ahhoz, hogy külön fejezetet kapjanak a M.A.G.U.S.-világ hosszú – és folyvást bővülő – történetében. [...] Nehéz feladat legendákból kideríteni a valót, regényes formába önteni az igazságot – ám azoknak, akik Gorduin zarándokútjának részleteire kíváncsiak, nem kell tovább kutatniuk: az alábbiakban számos kérdésükre meglelhetik a választ.¹³

A bárd toroni-kyr származása először épp *A halál havában* lapjain van sejtelmesen elhintve, mégpedig abban a részben, amikor az Elátkozott Vidéken járva sajátos időutazást él át: egy hétezer

11 Wayne CHAPMAN, *Csepp és tenger*, Bp., Valhalla Páholy, 1996, 295–296.

12 VÉGH, i. m.

13 Wayne CHAPMAN, *Toroni vér = Fényhozó*, szerk. NEMES István, Debrecen, Cherubion, 1994 (Osiris Fantasy Exkluzív 4), 132.

évvél korábbi, meghatározó csatába keveredik bele.¹⁴ Ekkor hangzik el a kyr gyökerekre vonatkozó mondat: „Hasznodra válhat, ha tudod: rajtad a Jel!”¹⁵ Az *Észak lángjai* második, ún. „Deluxe” kiadásában újabb utalást kapunk azzal kapcsolatban, hogy Tier Nan Gorduin ifjúkorában küldetésen járt a Toroni Birodalom fővárosában, Shulurban; maga a kyr ereklye, amelynek nyomába eredet, a *Karnevál* című regény lapjain kerül elő.¹⁶ A *Toroni vér* című novella lesz az tehát, amely majd – afféle *prequel*ként – részletesen bemutatja egyfelől a shuluri ereklyeszerző küldetését, másfelől *flash-back*ek, visszatekintések révén a bárd szüleinek közös kalandját, ugyanazon ereklye megszerzése körül forgó megismerkedésének történetét is elbeszéli. (Egyben folytatja is a sajátos kevertvérű leszármazási sort, hiszen az is kiderül belőle, hogy a küldetés során a Romlás Virágai szekta egyik boszorkány-kurtizánjának gyermekét is nemz.)

A *halál havában* ugyanakkor a kor fantasy-olvasóira és szerepjátékosaira tett szélesebb körű, általánosabb hatással is rendelkezik – jellemzően azokra, akik ekkor nem tájékozódtak nemzetközi kiadványokból, s a fantasyról alkotott képüket nagyrészt a magyar nyelvű, túlnyomó részt magyar szerzőségű művek befolyásolták. Hegedűs Orsolya monográfiája a Gorduin-ciklust a tolkieni hagyományú, ún. „high fantasy” alszánerébe tartozóként olvassa, s könyvében nagyfokú alaposággal mutatja be a M.A.G.U.S. világának jellemzőit.¹⁷ Valóban elmondható, hogy – a magyar nyelvű fantasy közeg arányaira vonatkoztatva – Ynev világának fikciós elbeszélése a tolkieni Középföldrehez hasonló jelleggel és mértékben történt (a monográfia félszáz kiadványról beszél), s ennek egyik origója – a szerepjáték szabálykönyv mellett – *A halál havában*. Végh Dániel írja, hogy a

M.A.G.U.S. esetében [...] a legjobbnak bizonyuló regények és a szerepjátékrendszer egyazon szerzők alkotásai. Ezért – noha a szerzők bevallása szerint előbb játszottak, mint írni kezdtek volna – a rendszer alkotói, illetve továbbfejlesztői által írt szövegek másodlagossággal, felhígultsággal és a világteremtő aktus hiányával aligha vádolhatók. Megkockáztatom: akár még az alapkönyvek is olvashatók irodalmi művekként – a szerepjátéktól teljesen elvonatkoztatva.¹⁸

A szerepjátékkal történő összefonódás nem a M.A.G.U.S.-ra jellemző egyedi sajátosság természetesen. Az *AD&D*¹⁹ univerzumába tartozó, Margaret Weis és Tracy Hickman írta *Sárkánydárda-krónikák* esetében is elmondták, hogy az első regény egy kalandmodul alapján íródott, a hazai szcénán pedig John Caldwell *A Káosz Szava* és *A Káosz Szíve* című regénye alapul ténylegesen lejátszott kalandokon – egyébként szintén az *AD&D* rendszerében.²⁰

14 CHAPMAN, *A halál havában*, i. m., 227–233.

15 *Uo.*, 227. Vö. HEGEDŰS, i. m., 81.

16 A kyrek Ynev ősi, nagyhatalmú népei közé tartoznak; a világ jelenkorában a Toroni Birodalom testesíti meg ennek halvány árnyékát és egyben örökségét. A művekből kiderült, hogy Tier Nan Gorduin édesanyja toroni nő volt.

17 HEGEDŰS, i. m., 63–65.

18 VÉGH, i. m.

19 *Advanced Dungeons & Dragons*: az egyik alapvető és sokáig meghatározó fantasy szerepjáték-szabályrendszer, amely több különböző világhoz adaptálható.

20 NEMES István, *A Káosz Szívének káosza, avagy hogyan (ne) adjunk ki könyvet a kilencvenes években*, Prae, 2020/4. [Megjelenés előtt.]

A hatás tehát *A halál havában* esetében is kétirányú, mert egyfelől a mű narratívája maga sem független a szerepjáték-gyakorlattól, másfelől a regény felépítése mintaként is szolgál a kalandok lefolyásához. Az egyik legerőteljesebb M.A.G.U.S.-, s egyben fantasy klisé például az, hogy a kalandozók a város egyik neves kocsmájában ülnek, s ott keresi föl őket a megbízó, aki valamilyen ígérettel, ajánlattal, zsarolással stb. ráveszi az összeválogatott csapatot arra, hogy elvégezzék a küldetést (de legalábbis hogy megkíséreljék azt elvégezni). A csapat összeszedésének toposza szerint ekkor még a kalandozók nem ismerik egymást – később, amikor már eleve csapatként működnek, már ekként lép oda hozzájuk a megbízó. *A halál havában* – és a legtöbb sémaszerű M.A.G.U.S.-kaland – esetében az a bizonyos kocsmá nem más, mint Torozon tavernája Erionban, a kalandozók legendás és hatalmas városában. Erion városa az egykori Godorai Birodalom székhelye, a „Városok Városa” mára az egyetlen megmaradt települése a birodalomból – a város urai máig viselik a „Godora hercege” címet. Erion azonban a kalandozók paradicsoma, itt mindent meg lehet kapni és el is lehet veszíteni, a lehetőségek és bukások színtere – röviden megtestesít mindent, amit a nagyváros-toposz megkövetel.²¹ *A halál havában* in medias res egy kalandozócsapat küldetésével indít, amelyet a társaságból egyedül a bárd, Tier Nan Gorduin él túl: ebben a kb. 50 oldalban vázolja föl először Chapman első számú hősének portréját, mondhatni, „munka közben” ismerjük meg. A háttérbe húzódva, a bolondot játszva, de mindvégig tudatosan és célratörően hajtja végre a (saját) küldetését, s miután leszállította az „árut” (egy dzsad nőt). Egy visszatekintő részben a megbízó szemszögéből ismerjük meg Torozon tavernáját, aki itt verbuválja össze a szerencsétlen véget ért kalandozócsapatot, örülve, hogy a közép-szerű tucatfigurák mellett egy igazi „hóst”, Tier Nan Gorduint is be tudta szervezni.

²¹ *Erioni regék* címmel jelent meg egy olyan gyűjtemény is, amely kifejezetten a városhoz kapcsolódó szövegeket közöl (*Erioni regék*, szerk. GÁSPÁR András, Bp., Valhalla Páholy, 1998).

Az épület – egyike a város nevezetességeinek – egy kis téren állt, nem messze Erion központjától, a Godorai Felső Palotát övező Főnixek Parkjától. A teret is a tavernát birtokló családról nevezték el – de hogy ki is volt az első Torozon, és mikor építette ennek a hatemeletes óriásnak az elődjét, senki sem tudta. A tanácstermeket, pénzváltót és fürdőt magában foglaló fogadó találkahelyként szolgált a világ összes csirkefogója, kalandozója és szerencsevadásza számára.²²

„Kalandozók! Sokat hallott már e fura, nyughatatlan természettel megvert figurákról” – olvassuk a megbízó gondolatait, amint a felfogadott emberein mereng. „Érezte, hogy azok, akiket az imént felbérelt, csak annyiban hasonlítanak a kalandozókra, mint a vezír héremének agája az emírség legtüzesebb csődörére: hímnek született mindkettő...”²³ Természetszerű, hogy a szerepjáték kalandozói, illetve a regény eztán felbukkanó hősei: Tier Nan Gorduin mellett a nekromanta félelf mágus, Alyr Arkhon, valamint Eriel, a shadoni tolvajlány.

A taverna tehát a kalandozók világának öröktől fogva létező középpontjaként tűnik föl: innen indulnak a kalandok, és ide érkeznek vissza; a taverna a történetek drive-ját tartalmazza, majd fogadja be a happy endinget (egy jó ételt, italt, fürdőt a megkapott fizettségéből). Peter Jackson *Gyűrűk Ura*-filmjének emblematisztikus jelenete az, amikor a hobbitcsapat a kalandok vége után, hazatérve koccint a Zöld Sárkány fogadóban: ez az otthon újra birtokba vett tere a kalandok jelentette idegenség-komplexum után, azzal, hogy a saját tétel nem jelent identikusságot. Az otthon is újraképződik, a tapasztalatok beépülnek – ennek legerőteljesebb jele Frodó sebe (mind a Széltetőn szerzett tör-seb az oldalán, mind a Gollam által leharapott gyűrűsujj). Erion és Torozon-taverna annyiban írja tovább a fantasyk fogadó-toposztát, hogy egy alapvetően nem-helyből, illetve átmeneti helyből kreál egy olyat, amely tulajdonképpen az otthonnal nem rendelkezők, a folyton úton lévők, a vándorok otthonává válik. Erion, de azon belül is főként a Taverna egy paradox képződmény tehát, az idegen és a saját különleges ötvözete. A hely, amelynek levegőjében, illatában „képviseltette magát a világ valamennyi aromája”²⁴, mindenkit befogad – aki meg tudja fizetni.

A *Toroni vér* című előzménynovella is a tavernában kezdődik, az ifjú Gorduin innen indul küldetésére. A novella nyitányának szerkezete és hangulata Krúdy Gyula Szindbád-novelláit is fölidézi – Szindbád egyébiránt kétségkívül a magyar klasszikus irodalom egyik legjellegzetesebb kalandora:

Miután halottait eltemette és néhány ezüstért imát mondatott értük maga helyett, Tier Nan Gorduin eltűnődött, mihez fogjon legközelebb. Noha majd három évet töltött a nagyvilág kapujában kifelé tekingetve, nehezeére esett elhagyni Eriont. A Városok Városa saját képére formálta, akár a történelmet, körülötte és benne élt; a bárdot, valahányszor a távozásra gondolt, ugyanolyan érzések kerítették hatalmukba, mint amikor szerelmétől kellett búcsúznia.²⁵

Gorduin otthonaként lakja be a várost és annak játékbárlangjait, fogadóit – de a „fogadóról fogadóra járt” kifejezés épp azt mutatja meg, hogy a városon belül sem hajtja le egy helyen sokszor a

22 CHAPMAN, *A halál havában*, i. m., 42.

23 *Uo.*, 48.

24 *Uo.*, 43.

25 CHAPMAN, *Toroni vér*, i. m., 132.

fejét. Erion talán éppen azért lehet autentikus a számára, mert a kalandozó életmód valamelyest a városon *belül* is folytatható – mégis hajtja a vágy a *kívül* felé. A végső lökés, a drive – fogalmazhatunk úgy, természetesen – Torozon tavernájában éri, s itt is megkapjuk a legendás hely már-már definitív leírását:

A megvilágosodás a második hét végén, Torozon híres tavernájában egy sarokasztalnál köszöntött rá. Küzdött azért, hogy itt lehessen, aranyakat fizetett már azért is, hogy a küszöböt átléphesse; az ülőhelyet, a méregerős pálinkát szemtelenül drágán mérték, a környezet azonban kárpótolta mind ezért. Kalandozók, igazi kalandozók jártak-keltek a nagyteremben, a körfolyosókon, hősök rótták a magasba vezető lépcsőket, lesték egymás szavát a füstől sűrű levegőben – az intézmény Erion és egész Ynev esszenciáját hordozta, s mint ilyen, korszakos döntésekre sarkallta a betérőt.²⁶

Ismét csak az derül ki, hogy a taverna kicsiben az egész világot reprezentálja és prezentálja – nyilván ezért is lehet a világ bejárását nyughatatlanul újra és újra megcélzó kalandozó-lét vissza-visszatérő központi helye. A kalandozó vágyja, űzi a veszélyt és a kihívást, hogy aztán visszatérve Erionba megpihenjen, hogy aztán ugyanitt azonmód új küldetést is keressen magának.

Hogy Gorduinból még lesz valaki, azt mi sem jelzi pontosabban, hogy az imént idézett jelenetben Torozon maga ül oda hozzá egy üveg ritka óborral a kezében. A bárd reakciója erre már előre jelez valamit abból a fölényes póz, sajátosan önkicsinyítő öntudatból, érinthetetlen cinizmusból, ami a „kifejlett” hős-figurát jellemezni fogja: „Hallott annyit az itteni viszonyokról, hogy tudja: a gazda személyes felbukkanása ritka megtiszteltetés. Néhány héttel korábban mindent megadott volna ezért – mostanra nem maradt egyebe a gyanakvason kívül.”²⁷ Gorduin figurájának egyik vonása lesz az állandó kívüllálóság – sosem *igazán* tagja egy csapatnak sem, jellemzi valamiféle sajátos komor búsképű lovag attitűd, mindig kicsit kívülről szemléli az eseményeket – hiteles cinikusként. Úgy is mondhatjuk, hogy az alapvető kalandozói perem-létezésben is valamelyest idegen testként mozog – talán épp ezért válhat mégis a M.A.G.U.S.-kalandozó (egyik) prototípusává?

Tudjuk – akár Karinthy Frigyes *Így írtok* tíjének példája alapján –, hogy a paródia kanonizáló erővel is bír; de tudjuk azt is, hogy csak azt parodizálják, akinek egyfelől olyan markáns, jól felismerhető stílusjegyei vannak, amelyek az ironikus hiperbola retorikai eljárásaival játékba hozhatóak és kifigurázhatóak, másfelől azt, aki valamilyen szinten már szem előtt van, már ismert, aki már alakzatként észlelhető a paródiaszöveg mögött. Az tehát, hogy a kilencvenes években több M.A.G.U.S.-paródia is fölbukkant, és mindkettő elsődleges célpontja *A halál havában* volt, jelzi Wayne Chapman írói rangját és egyedi hangját – ebben az egyediségben természetesen természetesen pozitív és – akár a paródián keresztül is – kritikával illelhető vonások egyaránt vannak. Érdemes lehet tehát vizsgálódásunk vége felé ezekre a szövegekre vetni egy-két pillantást.

A paródiák röviddel *A halál havában* 1994-es kiadása után már el is készültek, és meg is jelentek. A *Halálosztók*²⁸ című 1996-os fantasy antológiában jelent meg A. P. Feist és John Caldwell Ez

26 Uo., 132–133.

27 Uo.

28 *Halálosztók, Fantasy kisregények és novellák*, szerk. NEMES István, Debrecen, Cherubion, 1996 (Cherubion Fantasy Exkluzív 10).

nekünk M.A.G.O.S. című szövege,²⁹ kiparodizálva a M.A.G.U.S.-könyvek számos jellegzetességét. (Ám a Cherubion kiadó szerzőiből az önirónia is szólt akkor, amikor a kolofón-paródiába az alábbiakat írták: „Fordította: ah, ezt úgysem veszi be már senki.” Ebben a kilencvenes évek azon kiadói gyakorlatából csináltak viccet, mely szerint az angol nevű szerző munkájában fordítóként tüntették fel a tényleges magyar író nevét.) A két főszereplő, Aly Akhbar Ark'hun és Thierry Nem Gordiusz *A halál havában* legendás párosának alakmásai, s természetesen ők is „Torzonborz” Tavernájában kezdik kalandjukat. A paródiaszöveg poétikája posztmodern jellegzetességeket mutat, a majd később idézett szövegrész például ahhoz hasonló szerkezetű meta-szövegalakzatot tartalmaz, mint Esterházy Péter *Harmonia Caelestis*ének alábbi locusa: „kutya nehéz, felség, úgy hazudni, ha az ember nem ösmeri az igazságot, azzal föl pattant Zöldfíkar nevű pejére, és elvágatott az érzékeny, XVII. századi tájleírásban”. A fantasy paródiában ezt olvassuk:

Az orra küllő formájú volt, a szemei csapszegekként fénylettek az arcában. A szája, mely állandóan csodálkozó O-betűt formált, leginkább egy kerékagyra emlékeztetett. A keze erősen reszketett. Ez volt az egyik ok, amiért Torzonborz alkalmazta; remek koktélokot készített. A másik ok az adózás volt: nyomorékokra kedvezmény jár. A csapos nyugodtan kivárta, amíg a róla szóló leírás véget ér. Kicsit bosszankodott, amiért a nevét nem említették meg. Hat könyvben szerepelt már, de egyikben sem írták le a nevét.

A másik említett paródia, *A Káosz Éje*³⁰ című mű ugyanakkor már *A halál havában* kiadási évében napvilágot látott. Ez alapvetően nem M.A.G.U.S.-paródia, hanem a John Caldwell-féle Káosz-könyvek és a Jeffrey Stone-féle Cherubion-kötetek harsány humorú travesztiája. A regény közepe táján felbukkan azonban két figura, akik szintén egyértelműen Alyr Arkhonnak és Tier Nan Gorduinak az alteregói.

Az egyikük magas volt, hamuszín hajú, kezében hosszú, szarvdíszes vadászbottal; mélykék köntösének csuklyáját a homlokába húzta. A másik – borostás állú férfi, fekete útiruháját csillogó flitterek ékesítették – hevederes utántöltő számszeríjat szegezett Loucounura; hátán átvette elektromos gitárt hordott, melyről messzire világított az *Inew hőse*, *Inew szépe* felirat.³¹

A leírás Gorduin karakterének piperkőc jellegét figurázza ki, illetve azt, hogy Chapman regényeiben a bárd gyakorta a tökéletesség mintaképeként jelenik meg. A két figura összetűzésbe keveredik az idézett részben megnevezett varázslóval – aki egyébként Jack Vance *Haldokló Föld*-könyveiből kölcsönzött alak –, s az incidens a következő módon végződik: „Rosszkor jöttél, Röhincs! – mondta Törjön Kia Gorduin, és elfújta, mint a gyertyalángot. Ravasz Kugli csalódottan felkiáltott, és szemrehányóan nézett az újonnan érkezettekre. – Már elnézést, de ez még regénybefejezésnek is

29 Az Arthur Philip Feist név Nagy Zoltán akkor még kezdő írójt rejti, a novella alapvetően az ő alkotása, s tapasztaltabb író, kiadóvezető Nemes István erőteljesebb szöveggondozó munkája révén került föl Caldwell társszerzőként. Köszönöm Nemes István szíves szóbeli közlését a kérdésben.

30 John CALDWELL, Jeffrey STONE, *A Káosz Éje*, Debrecen, Cherubion, 1994. A belső címlaploldalon *A Káosz Éjjen Élye* címváltozat szerepel.

31 Uo., 93.

silány volt!”³² Ez pedig erőteljes fricska *A halál havában* felé, kfigurázva annak elhíresült leszámolás jelenetét (amely ugyanakkor nem tényleges befejezése az adott regénynek). Wayne Chapman könyvében a Kígyó nevű fejdász, a toroni Ikrek félelmetes szektájának a tagja a teljes regényen keresztül üldözi bosszúszomjasan Gorduinék csapatát, egyedül küzdve meg az Elátkozott Vidék veszélyeivel (elemek, élőhalottak stb.), a monológjaiból az olvasó elé viszonylag árnyalt személyiségkép is kirajzolódik, majd amikor végül utoléri a kalandozókat, az alábbiakat olvassuk:

– ...a küzdelem halálig folytatódik. – suttozta épp az embervadász. – Csak ketten leszünk, te és én. Harcos a harcos ellen. Acél az acél ellen. Ha nemet mondasz, ha kibúvót keresel, megölöm mindkettőt. Válassz!

A bárd hunyorgott. A toroni pálinka hatása múlóban volt, sebei egyre jobban sajogtak. Magába mélyedt, s a körülményekre való tekintettel gyors döntést hozott. Ám legyen.

– Mi a neved, fickó? – kérdezte.

– Nevezd csak Kígyónak! – acsargott a dzsad, és előrelépett.

Eriel figyelmeztetően felkiáltott.

Tier Nan Gorduin eleresztette a zsák szíját, terhe a földre esett. Vele csúszott a fekete köpeny is.

– Rosszkor jöttél, Kígyó – mondta csendesen, és nyílveesszót röpített a bérgyilkos szívébe.³³

Ez a részlet a Gorduin-paradigma emblematikus szöveghelye lett, hiszen pontosan megmutatja a bárd James Bond-szerű hanyag eleganciáját, legyőzhetetlenségét, szinte szuperhősi kvalitásait, ugyanakkor a szcena filmszerű beállítása, a hősmozik leszámolás-jeleneteinek ironizálása³⁴ mégiscsak olyan egyedi modalitást kölcsönöz Chapman prózájának, ami egyedivé, felismerhetővé és tulajdonképpen szellemessé teszi az egyébként modorosnak, túlírtnak is tekinthető narrációt. Wayne Chapman regényeinek architextuális kódjai ugyanis erős változatosságot mutatnak, illetve hagyománytudatosságot feltételeznek, különböző műfaji és narratív alakzatokkal kezdeményez ironikus párbeszédet (románc, hősi epika, karnevalizmus, misztikum stb.), s számos irodalmi és filmbeli intertextussal dolgozik. *A halál havában* utolsó mondata megmutatja ennek a reflektív poétikának a működését. Tier Nan Gorduin küldetése végeztével természetesen Torozon tavernájában élvezi ki jól megérdemelt jutalmát, majd amikor szeretője elhagyja, nyeregbe száll és teátrálisan ellovagol napnyugat felé újabb kalandokat keresni: „Pontosan úgy, ahogy abban a régi románcban áll.”³⁵

32 *Uo.*, 94.

33 CHAPMAN, *A halál havában*, i. m., 296.

34 A részlet háttérben fölsejthet az egyik Indiana Jones-film jelenete, melyben a Harrison Ford által megtestesített flegma arcú régész-kincsvadász végignézi, ahogyan előtte hosszan hadonászik egy harcos a szabályjával – majd egyszerűen előveszi a pisztolyát és lelövi.

35 CHAPMAN, *A halál havában*, i. m., 312.